

เป็น “ภรรยาฝรั่ง” ต้องอดทน : เสียงสะท้อนของหญิงไทย
ในครอบครัวต่างวัฒนธรรม

Being Foreigner’s Wives must be Endurable:
The Voice from Thai Women in the Cross-cultural Family

ศรียัทย์ เวลล์¹, ปรีดี พิศุมมิวิถิ² และ จินห์จุทา ชัยเสนา ดาลลาส³

Srihathai Wells¹, Predee Phisphumvidhi² and Jinjutha Chaisena Dallas³

¹นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

¹Ph.D Candidate, program in Thai Studies, Faculty of Humanities and Social Sciences

²หมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์

² General Education Program, Faculty of Liberal Arts

²มหาวิทยาลัยมหิดล

²Mahidol University

³สาขาวิชาพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์

³Department of Psychiatric and Mental Health Nursing Division, Faculty of Nursing

^{1,3}มหาวิทยาลัยบูรพา

^{1,3}Burapha Univeristy

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความหมายและกระบวนการสร้างตัวตนของภรรยาฝรั่ง กลุ่มผู้ให้ข้อมูลเป็นผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวตะวันตก จำนวน 13 คน การวิจัยนี้เป็นวิธีการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอริเมนิวติกส์หรือการตีความของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ ผลการวิจัยพบว่า หลังการแต่งงานกับชาวตะวันตก ผู้ให้ข้อมูลเกิดความคิดรวบยอดต่อสถานการณ์ต่าง ๆ และเกิดความเข้าใจใหม่ (New-understanding) สำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวให้อยู่ได้ในวิถีครอบครัวต่างวัฒนธรรม โดยที่พวกเขาได้ค้นหาแนวทาง

การปรับตัวและให้ความหมายการเป็นภรรยาฝรั่งไว้ว่า “เป็นภรรยาฝรั่งต้องอดทน” อดทนกับเรื่องดังต่อไปนี้ ชีวิตที่ทุกข์ทรมาน การกลายเป็นบ่อนเงินบ่อนทองของเครือญาติ และเพื่อนฝูง และการต่อสู้กับความแตกต่างทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ: ภรรยาฝรั่ง, การแต่งงานต่างวัฒนธรรม, ความอดทน

Abstract

This research aims to study and to understand the definition and the process of self-creation of foreigner's wives. The key informants of the research were 13 Thai female informants who were married to Westerners. This research is qualitative, using the Hermeneutic Phenomenology of Martin Heidegger. The findings show that after getting married with Westerners, the informants developed their view toward different circumstances and new-understanding that being Westerner's wives must be endurable at life being labeled, being a treasure and, being in a different culture, in order to survive in the cross-cultural family.

Keywords: Foreigner's Wife, Cross-cultural Marriage, Endurance

บทนำ

การแต่งงานต่างวัฒนธรรมในสังคมไทยมีมานานแล้วตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 16 เมื่อครั้งที่ชาวโปรตุเกสได้เดินทางเข้ามาในเอเชียและประเทศสยาม เพื่อการหาดินแดนและหาซื้อเครื่องเทศในปี ค.ศ. 1511 (ปรีดี พิศภูมิวิถี, 2553) ในสมัยนั้นการแต่งงานต่างวัฒนธรรมของคนไทยไม่ได้มีการยอมรับจากสังคมมากนัก เพราะถือว่าการแต่งงานกับชาวต่างชาติอาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของประเทศชาติ นอกจากนี้ ยังเกิดการไม่ยอมรับเด็กลูกครั้งที่เกิดจากการแต่งงานระหว่างคนไทยกับชาวตะวันตกอีกด้วย ในช่วงการเปิดประเทศเพื่อสร้างความสัมพันธ์กับต่างประเทศในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พบว่า มีการแต่งงานต่างวัฒนธรรมเกิดขึ้นทั้งในต่างประเทศและภายในประเทศ การแต่งงานที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ ครั้งแรกเกิดขึ้นในหมู่ชนชั้นนำที่ได้เดินทางไปศึกษาต่ออย่างต่างประเทศ

ในระหว่างปี พ.ศ. 2493-2503 ทศนคติของคนในสังคมที่มองความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงไทยกับชาวต่างชาติได้เปลี่ยนไปจากเดิม เพราะในเวลาดังกล่าวเป็นช่วงของการตั้งฐานทัพอเมริกันในประเทศไทยในสงครามเวียดนามในช่วงปี พ.ศ. 2508-2518 นอกจากนี้ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวของรัฐเพื่อนำรายได้เข้าสู่ประเทศ อันส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจภาคบริการและการท่องเที่ยวมากขึ้น ส่งผลให้ผู้หญิงในชนบทที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้กับฐานทัพอเมริกันทำงานอาชีพให้บริการต่าง ๆ เช่น ทำผม ตัดเสื้อ นวดแผนไทย แม่บ้าน เป็นต้น รวมทั้งการทำงานในแหล่งบันเทิงให้กับทหารอเมริกันที่ต้องการพักผ่อนระหว่างพักรบ อาชีพในภาคบริการดังกล่าวกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างหญิงไทยกับชาวตะวันตก ในขณะที่เดียวกันมีผู้หญิงจำนวนหนึ่งทำหน้าที่ให้บริการทางเพศแบบชั่วคราวหรือที่เรียกกันว่า “เมียเช่า” ให้กับทหารอเมริกัน จากปรากฏการณ์ในยุคแรก ๆ ทำให้มีผู้หญิงไทยและชาวอเมริกันหลายคนได้พัฒนาความสัมพันธ์แบบชั่วคราวไปสู่การแต่งงานและสร้างครอบครัวต่างวัฒนธรรมที่ประสบความสำเร็จ (พัชรินทร์ ลาภานันท์, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และเยาวลักษณ์ อภิชาติวัลลภ, 2549, หน้า 98) ในปัจจุบันสภาพสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ผู้หญิงไทยแต่งงานกับชาวต่างชาติเพิ่มขึ้น และย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมากขึ้นตามลำดับ โดยใช้ชีวิตคู่สามี

ภรรยาซึ่งจดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย และมีบุตรด้วยกัน ที่สำคัญคือ การแต่งงานของผู้หญิงไทยกับชาวต่างชาติได้รับการยอมรับจากสังคมและเครือข่ายมากขึ้น (อรพรรณ จันทรวงศ์ไพศาล, 2554, หน้า 21) จากปรากฏการณ์ดังกล่าว จะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ต่างวัฒนธรรมในรูปแบบของการแต่งงานและลูกครึ่งของครอบครัวต่างวัฒนธรรมกลายเป็นเรื่องยอมรับได้ของสังคมปัจจุบัน การที่มีชาวต่างชาติเข้ามาในประเทศไทย และแต่งงานกับคนไทยจำนวนมากเช่นนี้ ส่งผลให้เกิดภาพผู้หญิงไทยเดินกับชาวต่างชาติตามสถานที่ต่าง ๆ มากขึ้น มีนักเรียนลูกครึ่งจำนวนมากที่เข้ารับการศึกษทั้งในโรงเรียนที่เปิดหลักสูตรสองภาษา และโรงเรียนนานาชาติ แม้แต่ในวงการบันเทิงก็มีนักแสดงลูกครึ่งที่มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก ปรากฏการณ์ดังกล่าวแตกต่างกันอย่างชัดเจนกับยุคสมัยสงครามเวียดนามที่สภาพความเป็นอยู่ของเด็กลูกครึ่งกำพร้าที่เป็นผลผลิตจากทหารอเมริกันกับผู้หญิงไทย ลูกครึ่งในสมัยนั้นไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม มักถูกล้อเลียน และถูกมองในแง่ลบ เพราะคนทั่วไปเห็นว่าเป็นเด็กที่เกิดจากเมียเช่า และโสเภณี ทำให้เด็กเหล่านั้นมีปมด้อย และในที่สุดได้กลายเป็นปัญหาของสังคม (นวลมุกข์ สุทธิภาศิริ, 2528, หน้า 2-3)

ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะการศึกษาวิถีชีวิตภรรยาฝรั่งโดยผ่านมุมมองของแนวคิดปรากฏการณ์วิทยาการแบบเฮร์เมนิวติกส์หรือการตีความของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) เพื่อให้คนในชุมชนและสังคมได้เข้าใจชีวิตของภรรยาฝรั่ง และเพื่อนำเสนอองค์ความรู้ให้กับภรรยาฝรั่งเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาคาร่างชีวิตในครอบครัวต่างวัฒนธรรม อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังสามารถใช้ฐานความรู้จากงานวิจัยเพื่อเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาครอบครัวต่างวัฒนธรรมให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการให้ความหมายและกระบวนการสร้างตัวตนของภรรยาฝรั่ง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเปิดพื้นที่ให้สังคมได้เข้าใจถึงตัวตนของภรรยาฝรั่ง
2. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานของรัฐในการดำเนินนโยบายและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้กับผู้หญิงไทย เด็กลูกครึ่ง และชาวต่างชาติที่แต่งงานกับผู้หญิงไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยาแบบเฮอริเมเนิวติกส์หรือการตีความ (Interpretive Phenomenology) ของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลจากผู้หญิงไทย มีอายุระหว่าง 20-60 ปี ที่แต่งงานกับชาวตะวันตก และอาศัยอยู่ในอำเภอเมืองชลบุรี อำเภอศรีราชา อำเภอสัตหีบ และอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี นอกจากนี้ ผู้หญิงต้องใช้ชีวิตคู่กับชาวตะวันตกมาไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) และแบบลูกโซ่ (Snowball) จำนวน 13 ราย ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล มีดังนี้

เป็นผู้หญิงที่มีอายุระหว่าง 20-60 ปี ที่แต่งงานกับชาวตะวันตกเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 2 ปี โดยการจดทะเบียนสมรสหรือไม่ก็ได้ และมีทะเบียนบ้านอยู่ในจังหวัดชลบุรี นอกจากนี้ผู้วิจัยไม่กำหนดเงื่อนไขเกี่ยวกับ ภูมิหลังครอบครัว การศึกษา อาชีพการงาน ภูมิหลังและระยะเวลาของการแต่งงาน ทัศนคติ เป็นต้น เพื่อให้ได้กลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นตัวแทนที่ดีของกลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูล มีดังต่อไปนี้

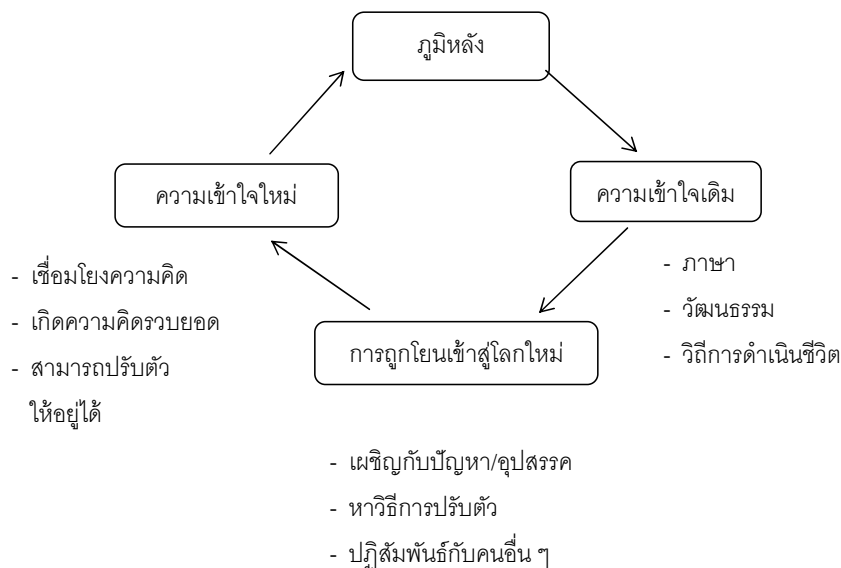
ชื่อผู้ให้ สัมภาษณ์ (นามสมมติ)	ภูมิลำเนา เดิม/อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนาหลังการแต่งงาน
กรณีการ์	นครราชสีมา 36 ปี	ป. โท	พนักงาน มหาวิทยาลัย	หย่าร้างกับสามีชาวไทย ไม่มีบุตร ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอเมริกัน อายุ 50 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 9 ปี มีบุตรสาว 1 คน
จามจุรี	ชัยภูมิ 37 ปี	ป. 6	ธุรกิจส่วนตัว	หย่าร้างกับสามีชาวไทย มีบุตรสาวกับ สามีเก่า 1 คน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอังกฤษ อายุ 50 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 10 ปี มีบุตรสาว 1 คน
ชบา	อ่างทอง 30 ปี	ม. 5	พนักงาน นวด	เคยตั้งครรภ์ในวัยเรียน มีบุตรชาย 1 คน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอเมริกัน อายุ 64 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 3 ปี ไม่มีบุตรด้วยกัน
ห้องนาง	ชลบุรี 35 ปี	ป. ตี๋	พนักงานขาย	เคยตั้งครรภ์กับผู้ชายไทยที่มีครอบครัวแล้ว มีบุตรสาว 1 คน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวเดนิช อายุ 45 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 12 ปี มีบุตรสาว 1 คน
ทองกวาว	สมุทรสงคราม 47 ปี	ป. โท	อาจารย์	หย่าร้างกับสามีชาวอเมริกัน ไม่มีบุตร ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอเมริกัน อายุ 65 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 2 ปี ไม่มีบุตร
บัวสวรรค์	ชลบุรี 28 ปี	ป. ตี๋	แม่บ้าน	ไม่เคยผ่านการแต่งงาน แต่งงานกับชาวอเมริกัน อายุ 60 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 2 ปี ไม่มีบุตร

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ (นามสมมติ)	ภูมิลำเนาเดิม/ อายุ	การศึกษา	อาชีพ	ภูมิลำเนาหลังการแต่งงาน
บุหงา	ฉะเชิงเทรา 56 ปี	ปวช.	แม่บ้าน	หย่าร้างกับสามีชาวไทย มีบุตรสาว และชาย 2 คน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอังกฤษ อายุ 65 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 23 ปี มีบุตรสาว 1 คน
ผกากรอง	กาญจนบุรี 58 ปี	ป. 6	แม่บ้าน	หย่าร้างกับสามีชาวไทย มีบุตรสาว และชาย 2 คน หย่าร้างกับสามีชาวอังกฤษ ไม่มีบุตร ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอังกฤษอายุ 62 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 10 ปี ไม่มีบุตร
พวงชมพู	ขอนแก่น 38 ปี	ป. 6	เกษตรกร	ไม่เคยผ่านการแต่งงาน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวฝรั่งเศส อายุ 48 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 6 ปี มีบุตรสาว 1 คน
พุดซ้อน	ลำปาง 38 ปี	ป.โท	อาจารย์	ไม่เคยผ่านการแต่งงาน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอังกฤษ อายุ 45 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 13 ปี ไม่มีบุตร
มะลิลา	สงขลา 42 ปี	ป.โท	พนักงาน บริษัท	ไม่เคยผ่านการแต่งงาน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอเมริกัน อายุ 55 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 5 ปี ไม่มีบุตร
ลำตวน	ลพบุรี 57 ปี	ปกศ. ต้น	ธุรกิจส่วนตัว	สามีเก่าชาวไทยเสียชีวิต มีบุตรชาย 2 คน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวเยอรมัน อายุ 63 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 12 ปี ไม่มีบุตร
สร้อยฟ้า	พิจิตร 42 ปี	ปวช.	ธุรกิจส่วนตัว	หย่าร้างกับสามีชาวไทย มีบุตรสาว 2 คน ชาย 1 คน ปัจจุบันแต่งงานกับชาวอังกฤษ อายุ 45 ปี อยู่ด้วยกันเป็นเวลา 4 ปี มีบุตรสาว 1 คน

เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และบันทึกเสียงขณะสัมภาษณ์ จากนั้น นำข้อมูลการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามวงจรของความเข้าใจที่มาจากการตีความ (Hermeneutic Circle of Understanding) ของวิธีการวิจัยแบบปรากฏการณ์วิทยาการตีความของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) เพื่อค้นหาแนวทางการปรับตัว และการให้ความหมายการเป็นภรรยารั้ว โดยการให้ความสำคัญกับความหมายของข้อมูลจากทัศนะของผู้ให้ข้อมูล การมองปรากฏการณ์จากทัศนะของผู้ที่อยู่ปรากฏการณ์นั้น ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจความหมายและเหตุผลในฐานะของบุคคลผู้ได้รับประสบการณ์นั้น

แนวคิดของวงจรของความเข้าใจที่มาจากการตีความ (Hermeneutic Circle of Understanding)

มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ มีความเชื่อว่ามนุษย์คือดาไซน์ (Human as Dasein) หมายความว่า ความเป็นมนุษย์ คือ ภาวะการดำรงอยู่ โดยที่มนุษย์สามารถตัดสินใจได้อย่างอิสระ โดยเลือกที่จะเป็น เลือกที่จะทำ มนุษย์เป็นผู้ให้ความหมายต่อความคิด ความรู้สึกของตนตามประสบการณ์และความจริงที่บุคคลนั้นประสบ การเรียนรู้เพื่อการดำรงอยู่ดังกล่าว มนุษย์เรียนรู้ได้จากการให้ความหมายของการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อที่จะค้นหาความหมายของประสบการณ์การเป็นอยู่หรือการดำรงอยู่อยู่ในโลก โดยผ่านกระบวนการตีความของแต่ละคนที่เรียกว่า วงจรของการตีความ (Hermeneutic Circle) (Heidegger, 1962, p. 61) แสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 วงจรของการตีความ

วงจรของการตีความ มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ (Kock, 1995 อ้างถึงใน รุ่งทิพย์ ดารายนตร์, 2551, หน้า 31-32)

1. ภูมิหลัง (Background or Person's History) เป็นประวัติหรือพื้นฐานส่วนบุคคล ซึ่งได้รับเป็นวัฒนธรรมมาตั้งแต่กำเนิด โดยที่พื้นฐานทางวัฒนธรรมนั้นช่วยให้บุคคลเข้าใจโลกและปรับตัวตามประสบการณ์ที่ตนได้รับ

2. ความเข้าใจเดิม (Pre-understanding) รวมถึงการใช้ภาษา วัฒนธรรม และการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ หรือวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นการทำความเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นและเป็นอยู่จริงในโลก บุคคลมีความเข้าใจเดิมต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ในอดีต

3. การทำความเข้าใจบุคคลและสิ่งแวดล้อมของบุคคลนั้น (Co-constitution) การดำรงอยู่ในโลก (Being-in-the-world) ของบุคคลจะเกิดขึ้นเมื่อบุคคลถูกโยน (Thrownness) มาอยู่ในโลกหรือสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม บุคคลอาจเผชิญกับปัญหา อุปสรรค หรือสถานการณ์แบบใหม่ที่ทำให้เกิดความเครียด

ความกังวล จนต้องพยายามคิดหาวิธีปรับตัวเพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคม (Situatdness)

4. การตีความ (Interpretation) บุคคลตีความสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยได้รับอิทธิพลมาจากภูมิหลัง ภาษา วัฒนธรรม ค่านิยม และความเข้าใจเดิมและเชื่อมโยงความเข้าใจเดิมกับสถานการณ์ที่ตนเผชิญ แล้วพิจารณาตัดสินใจเพื่อหาแนวทางสำหรับการจัดการตนเองหรือการปรับตัว จนกระทั่งเกิดเป็นความคิดรวบยอดต่อสถานการณ์นั้น และกลายเป็นความเข้าใจใหม่ (New-understanding) สำหรับการดำเนินชีวิตของตนเองได้อย่างมีความสุข

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

เมื่อผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวตะวันตกถูกโยน (Thrownness) หรือเข้ามาอยู่ในครอบครัวสองวัฒนธรรมทั้งวัฒนธรรมไทยและตะวันตก ทำให้วิถีชีวิตของพวกเขเปลี่ยนแปลงไป หลายคนอาจเผชิญกับสถานการณ์ อุปสรรค หรือปัญหาที่แตกต่างไปจากประสบการณ์เดิมๆ และก่อให้เกิดความวิตกกังวลจนต้องหาวิธีการจัดการตนเองหรือการปรับตัว เพื่อให้ตนเองสามารถดำรงอยู่ในสังคมหรือวัฒนธรรมใหม่ให้ได้ (Situatdness) หลังจากนั้นผู้หญิงเหล่านั้นเกิดความคิดรวบยอดต่อสถานการณ์ต่างๆ และเกิดความเข้าใจใหม่ (New-understanding) สำหรับการดำเนินชีวิตเพื่อให้สามารถปรับตัวให้อยู่ได้ในวิถีครอบครัวต่างวัฒนธรรม จากการวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่า กลุ่มผู้ให้ข้อมูลได้ค้นหาแนวทางการปรับตัวและให้ความหมายการเป็นภรรยาฝรั่งไว้ว่า “เป็นภรรยาฝรั่งต้องอดทน” โดยที่ความอดทนดังกล่าว แยกเป็นประเด็น ดังนี้

1. ชีวิตที่ถูกตีตรา

การตีตรา (Stigmatization) เป็นเรื่องเกี่ยวกับทัศนคติ ความคิด ความเชื่อที่มีต่อการกระทำหรือพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในสังคม ทำให้บุคคลที่ถูกตีตราถูกลดคุณค่า ถูกทำให้เสียชื่อเสียง และถูกทำให้กลายเป็น “คนอื่น” อีกทั้งได้เปลี่ยนจากบุคคลที่เป็น “ปกติ ธรรมดา” กลายเป็นบุคคลที่ “ไม่ดี” และแตกต่างกับคนอื่น ๆ ในสังคม (Goffman, 1963, p.2) ในงานวิจัยนี้ได้สะท้อนทัศนคติของคนในสังคมที่มีมุมมองผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติว่าเคยเป็นผู้หญิงที่ทำอาชีพขายบริการมาก่อน

โดยเฉพาะกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่มีผิวคล้ำและรูปร่างผอม ทำให้ภรรยาฝรั่งเหล่านั้นรู้สึกไม่พอใจกับการถูกดูถูกและเหยียดหยาม ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของลำดอนและจามจุรี ดังต่อไปนี้

“คนที่ผิวฝรั่งนะเขาก็จะดูมอแงนะ แล้วก็ไม่ค่อยมีใครมาคุยด้วยเพราะคิดว่าอดีตเราเป็นผู้หญิง อย่างว่า (หญิงขายบริการ)” (ลำดอน, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2557)

“คนเขาจะมองว่าเราเป็นผู้หญิงอย่างนั้น ต้องทำงานอย่างนั้นถึงจะได้ฝรั่ง แถมยังว่าเราไม่มีการศึกษา ไม่ฉลาดและจนมาก จึงต้องแต่งงานกับฝรั่งรวย ๆ” (จามจุรี, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2558)

จากการถูกสังคมตีตราดังกล่าว ทำให้ผู้หญิงได้สร้างตัวตนขึ้นมาเพื่อโต้ตอบสังคม โดยส่วนใหญ่ใช้วิธีการ “นิ่ง” ไม่แสดงการโต้ตอบแต่อย่างใด แต่ในกรณีของหญิงบางคน เธอเลือกใช้วิธีการโต้ตอบแบบ “จัดจ้าน” และไม่มีใครกล้าพูดกับเธอในเรื่องดังกล่าวอีกเลย

นอกจากนี้ การถูกตีตราของภรรยาฝรั่ง ไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะในสังคมไทยเท่านั้น แต่ยังเกิดขึ้นในสังคมตะวันตกด้วย ดังกรณีคำบอกเล่าของพุตซ็อน ในสถานการณ์ดังกล่าวเธอเลือกใช้วิธีโต้ตอบ “แบบจัดจ้าน” โดยใช้ภาษาอังกฤษและภาษาฝรั่งเศสในระดับสูง เนื่องจากเธอมีความรู้ความสามารถด้านภาษาเป็นอย่างดี

“ที่ฝรั่งเศสนะเราจะโดนถามว่าเรามาจากไหน พอเราบอกว่ามาจากเมืองไทย เขาก็ถามเราทันทีว่า นี้นะฉันชอบมากเลยนะพัทยา พัฒน์พงษ์นะ เธอทำงานนวดไหม เราก็เลยตอบไปว่า ฉันไม่ได้ทำหรอกนะอาชีพพวกนั้น อาชีพฉันก็คือช่วยตำรวจท้องที่เยวที่มาซื้อเช็กส์เถื่อน ไอ้คนนั้นมันก็น่าชืดไปเลย มันก็กำหมัดประหนึ่งจะต่อยดิฉัน เราก็คิดนะว่าจะต่อยเราหรือเปล่านี้ มันก็กำหมัดแล้ววิ่งไปที่ถนนพร้อมสบถว่า FUCK YOU เราก็พูดตอบกลับไปด้วยภาษาในระดับเดียวกัน เราก็ไม่อยากเป็นคนในระดับเดียวกับเขา แต่บางครั้งเราต้องทำให้เขารู้ว่าเราไม่ใช่คนแบบนั้น” (พุตซ็อน, สัมภาษณ์, 10 ธันวาคม 2557)

นอกจากนี้แล้ว การตีตราภรรยาฝรั่งที่มาจากทัศนคติเชิงลบของคนในสังคม ส่งผลให้ผู้หญิงในงานวิจัยนี้เกิดปฏิกิริยาตอบสนองต่อสังคมด้วยวิธีการที่หลากหลาย ได้แก่ (1) เลี่ยงที่จะบอกคนในสังคมว่าตนเองแต่งงานกับฝรั่ง (2) ปรางค์แต่งภาพลักษณ์

ใหม่ด้วยการแต่งกายที่สุภาพ และเรียบร้อย (3) วางตัวแบบ “นิ่ง” ไม่ได้ตอบ (4) ใช้วิธีการโต้ตอบแบบรุนแรงด้วยการใช้ภาษาที่หยาบคาย ทำให้คนอื่นเลิกเข้ามายุ่งเกี่ยว (5) สร้างการยอมรับจากสังคมหรือชุมชนใกล้เคียง เช่น การช่วยเหลือสังคม เช่น กรณีของมะลิลากับสามีที่เก็บขยะตามชายหาด การสร้างมิตรและไมตรีจิตกับเพื่อนบ้านของพวงชมพู เป็นต้น (6) พึ่งพาตนเองหรือยืนด้วยลำแข้งของตัวเอง และสามารถหาเลี้ยงครอบครัวได้เหมือนคนทั่วไป เพื่อลดข้อครหาที่สังคมมองว่าภรรยาฝรั่งเคยเป็น “ผู้หญิงอย่างว่า” มาก่อน และมักแสวงหาสามีรวยและ “เกาะสามีกิน” เนื่องจากไม่มีอาชีพเลี้ยงตัวเอง

การถูกตีตราของภรรยาฝรั่งอาจมาจากการรับรู้และความทรงจำของสังคมไทยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงไทยในฐานะ “เมียเช่า” ของทหารอเมริกันในยุคสงครามเวียดนาม ทำให้คนไทยในสังคมปัจจุบันมักตั้งคำถามถึงความเป็นมาของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวตะวันตก โดยเฉพาะชาวอเมริกันเท่านั้น (พัชรินทร์ ลาภานันท์, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และเยาวลักษณ์ อภิชาติวิมลภ, 2549, หน้า 70)

ผลงานวิจัยของสุภาภรณ์ งามวัน (2548, หน้า 88) ได้นำเสนอภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติตั้งแต่สมัยอยุธยา – ปัจจุบัน สรุปได้ว่า ในสมัยอยุธยานั้นการแต่งงานกับชาวต่างชาติของชาวสยามนั้นเป็นเรื่องต้องห้าม ผู้หญิงสยามที่แต่งงานกับชาวต่างชาติจะเข้าข่ายบุคคลที่ทำลายชาติ ทำให้พระพุทธรศานาหม่อมมัวมีส่วนร่วมในการบั่นทอนความมั่นคงของชาติ และยังทำผิดกฎหมายอีกด้วย ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์จนถึงช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งเป็นยุคที่มองว่า ผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติมักมีใจฝักใฝ่ชาติอื่น เป็นคนทำลายชาติ ทำผิดกฎหมายเป็นผู้มีอภิสิทธิ์ เป็นเมียเก็บและเป็นหญิงบำเรอกาม ต่อมาในสมัยสุดท้าย คือ ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สองถึงปัจจุบัน ภาพเหมารวมเกี่ยวกับการทำลายชาติ การทำผิดกฎหมาย ได้เลือนหายไป แต่ยังคงเหลือภาพตัวตนในเชิงลบของผู้หญิงไทย ได้แก่ จน เห็นแก่เงิน ไม่มีการศึกษา เป็นหญิงโสเภณี หญิงขายบริการ เมียเช่า เมียเก็บ และนางบำเรอ

นอกจากนี้ ยังมีผลงานวิจัยของวิลาศ ดวงกำเนิด (2552) ศึกษาการสมรสกับคนต่างชาติของสตรีไทยในประเทศเยอรมนี ได้สะท้อนภาพการถูกตีตราของผู้หญิงไทยในเยอรมนีว่า ผู้หญิงเหล่านั้นมีอาชีพขายบริการหรือเคยประกอบอาชีพนี้มาก่อน นอกจากนี้แล้ว ผู้หญิงไทยบางคนมีอาชีพขายบริการทางเพศในเยอรมนีอย่างถูกต้องตามกฎหมาย พร้อมกับอยู่กินกับสามีชาวเยอรมันอย่างปกติอีกด้วย ประเด็นดังกล่าวได้ตอกย้ำภาพของการถูกตีตราของผู้หญิงไทยได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

2. การกลายเป็นบ่อนเงินบ่อทองของเครือข่ายและเพื่อนฝูง

ภรรยาฝรั่งจะกลายเป็นบ่อนเงินบ่อทอง หรือ ภาพลักษณ์ของคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น จะเกิดขึ้นหลังจากการแต่งงานกับสามีชาวตะวันตก โดยที่สังคมรอบข้างมักจะเห็นภรรยาฝรั่งเป็นสัญลักษณ์ของ “คนรวย” ดังนั้นเครือข่ายและคนในสังคมคาดหวังต่อภรรยาฝรั่งในฐานะที่เป็นบ่อนเงินบ่อทอง และมักแสวงหาผลประโยชน์จากภรรยาฝรั่ง ตามประเด็นต่อไปนี้

2.1 การถูกสังคมคาดหวังว่ารวย

ภาพลักษณ์ของภรรยาฝรั่ง คือ ผู้หญิงรวย โดยที่สังคมมักมองว่าภรรยาฝรั่งมีเงิน มีทอง มีรถราคาแพง มีบ้านหลังใหญ่โตพร้อมที่ดินหลายร้อยไร่ และทำให้ผู้หญิงเหล่านั้นถูกคนในสังคม “อยากรู้ อยากรู้อยากเห็น” ชีวิตส่วนตัวของพวกเธอ ทำให้ผู้หญิงเหล่านั้นเกิดรู้สึกไม่สบายใจ และถูกลิดรอนสิทธิส่วนบุคคล ดังตัวอย่างคำบอกเล่าของลำดวนและสร้อยฟ้า ดังนี้

“มีคนไม่รู้จกมาถามตลอดว่า ชื่อบ้านอยู่ที่ไหน ใหญ่ไหม มีกี่ไร่ ราคาเท่าไร เบื่อมากคำถามซ้ำ ๆ แบบนี้ คนพวกนี้ไ้มารยาทนะ มันเป็นเรื่องส่วนตัวของคนอื่น” (ลำดวน, สัมภาษณ์, 9 มิถุนายน 2557)

“พอเขารู้ว่าเราเป็นเมียฝรั่ง มักจะมาหลอกเราให้ไปเล่นไพ่ตลอดเลย เพราะคนเขาคิดว่าเรารวยและโน้เนะ หนูหมดไปหลายแสนเลยนะเพราะเรื่องการพนันนี่แหละ ที่ต้องตัดสินใจย้ายมาอยู่ชลบุรีก็เพราะเรื่องนี้ด้วยแหละ” (สร้อยฟ้า, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2558)

งานวิจัยของประภัสสร สุขสวัสดิ์ (2550) ได้นำเสนอทัศนะของคนในชุมชนเทศบาลหนองหาน จังหวัดอุดรธานี ดังนี้ ชาวบ้านในชุมชนกลุ่มแรกไม่พึงพอใจกับการแสดงออกผ่านพฤติกรรมของภรรยาฝรั่ง ในเรื่องการอวดรวย โดยการสร้างบ้านเรือนใหญ่โตและผิดไปจากคนอื่น ๆ ในหมู่บ้าน การใส่ทอง การใส่เสื้อผ้าราคาแพง แต่ในงานวิจัยนี้แตกต่างจากงานประภัสสร สุขสวัสดิ์ อาจเนื่องมาจากสามีชาวตะวันตกส่วนใหญ่ เป็นจำนวน 9 ใน 13 คนเป็นกลุ่มคนวัยทำงานที่ไม่ได้มีเงินทองจำนวนมาก เหมือนกับกลุ่มคนวัยเกษียณที่อาศัยอยู่ในจังหวัดอุดรธานี ดังนั้นพวกเขาไม่สามารถแสดงออกในเรื่องความร่ำรวยได้ อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลยังให้ข้อมูลในเชิงซ้ำซ้อนเพิ่มเติมว่า “ไม่มีความรวยจะมอวด เพราะเงินไม่มี”

2.2 ผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนครอบครัวและเครือญาติ

ภรรยาฝรั่งส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการอุปถัมภ์ค้ำจุนครอบครัวและเครือญาติของตนเอง หากลูกหลานในครอบครัวไม่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เขามักช่วยเหลือญาติพี่น้อง และคนที่ทำหน้าที่ดังกล่าวยังได้รับการยอมรับและการยกย่องจากคนในครอบครัวอีกด้วย นอกจากนี้ สังคมไทยยังมีความเชื่อที่ว่า ฝรั่ง คือ “อัศวินม้าขาว” หรือ “ผู้ช่วยให้รอดพ้นจากความจน” ซึ่งทำให้ผู้หญิงสามารถสร้างความหวังใหม่ให้กับชีวิต และสร้างคุณค่าของการเป็นลูกกตัญญูที่สามารถเลี้ยงดูพ่อแม่ได้ อาจกล่าวได้ว่า คุณค่าของสามีชาวต่างชาติ คือ “อำนาจทางเศรษฐกิจ” นั่นเอง (แก้วตา จันทรานุสรณ์, 2553, หน้า 11-12)

ในงานวิจัยนี้ ภรรยาฝรั่งส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นทัศนคติของเครือญาติของตนเองที่เรียกสามีชาวตะวันตกว่าเป็น ฝรั่งซิ้งก ฝรั่งขี้นเณียว หรือฝรั่งเห็นแก่ตัว เนื่องจากฝรั่งส่วนใหญ่ไม่ให้ความช่วยเหลือด้านการเงินแก่ครอบครัวและเครือญาติของภรรยา ในกรณีนี้ผู้หญิงจำเป็นต้องช่วยเหลือทางการเงินกับครอบครัวของตนเอง แต่สามีไม่เห็นด้วยและไม่พอใจ ทำให้ส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ของทั้งระหว่างสามีกับภรรยา และสามีกับเครือญาติ ดังคำบอกเล่าของกรณีการและบัวสวรรค์ ดังต่อไปนี้

“พี่ หนูไม่ชอบแฟนหนูนะ เขาบอกว่าไม่ Sport ไม่เคยควักเงินที่ตัวเองรักเรื่อง พี่ หนูไม่ชอบ เขาเคยบอกให้หนูหย่ากันเสียที แล้วจะรับเลี้ยงลูกหนูเอง” (กรณีการ, สัมภาษณ์, 21 เมษายน 2558).

“ญาติพี่น้องเรา คนไทยเรามากคิดว่าชาวผิวขาวนี้มีเงิน แล้วทุกคนก็พร้อมที่จะวิ่งเข้ามาหาเรา แล้วผู้หญิงเราก็กอมทุกอย่าง แต่ไม่ยอมเสียหน้า ยอมหน้าใหญ่เอาไว้ก่อน” (บัวสวรรค์, สัมภาษณ์, 30 พฤษภาคม 2557)

ประเด็นของการให้ความช่วยเหลือครอบครัวและเครือญาติด้านการเงินของภรรยาฝรั่ง สะท้อนให้เห็นความแตกต่างทางวัฒนธรรมระหว่างไทยกับตะวันตก โดยที่วัฒนธรรมครอบครัวของชาวตะวันตกเน้นเรื่องของการพึ่งตนเอง และการรับผิดชอบตัวเองเป็นสำคัญ เมื่อแต่งงานมีครอบครัวไปแล้ว คู่สมรสจะรับผิดชอบสร้างครอบครัวด้วยกัน โดยไม่ต้องรับผิดชอบหรือส่งเสียเงินให้กับพ่อแม่หรือเครือญาติของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากวัฒนธรรมไทย ที่เน้นเรื่องความกตัญญูต่พ่อแม่ และการแสดงน้ำใจในการช่วยเหลือเครือญาติในเวลาที่พักพวกเขาประสบกับปัญหา ประเด็นดังกล่าวถือว่าเป็นปัญหาใหญ่สำหรับภรรยาฝรั่งส่วนใหญ่ ผู้หญิงหลายคนใช้วิธีการ “ปกปิด” เรื่องเงินที่ต้องช่วยเหลือเครือญาติกับสามี เพื่อไม่ให้สามีโกรธหรือไม่พอใจ และเพื่อรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัวไว้ นอกจากนี้แล้วความกตัญญูต่พ่อแม่ที่ต่อผู้ให้กำเนิดของผู้หญิงไทยนั้นยังผูกโยงกับบทบาทชายหญิงหรือ เพศสภาพ (Gender Roles) และความเชื่อในพุทธศาสนากับบทบาทความเป็นหญิงด้วย

ในบทบาทชายหญิงหรือเพศสภาพในวัฒนธรรมไทยนั้น ลูกสาวคือผู้ที่ถูกครอบครัวคาดหวังให้เป็นผู้แบกรับความรับผิดชอบทางเศรษฐกิจ ซึ่งถือเป็นบทบาทตามประเพณีนิยมที่สืบทอดกันมา หากผู้หญิงเหล่านั้นมีการศึกษาน้อยหรือไม่มีทักษะความสามารถในการประกอบอาชีพทั่วไป พวกเธอก็ต้องเข้าสู่อาชีพการค้าประเวณี อีกทั้งยังได้เชื่อมโยงให้เห็นประเด็นของการค้าประเวณีที่เป็นปัญหาเกี่ยวเนื่องกับระบบคุณค่าชายเป็นใหญ่และยังเป็นปัญหาโยงกับโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคมไทยด้วย (Pasuk Phongpaichit, 1982, pp.74-75) ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของพัชรินทร์ ลาภานันท์, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และเยาวลักษณ์ อภิชาติวิมลกุล (2549) ที่กล่าวว่า การเป็นลูกสาวที่ดียังถูกสังคมตีกรอบให้ผู้หญิงต้องตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ โดยการเลี้ยงดูเมื่อยามแก่ชรา จะเห็นได้ว่า น้ำใจและความรับผิดชอบเหล่านั้นได้สร้างภาระแก่ผู้หญิงโดยเฉพาะในเรื่องเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก สิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นแรงผลักดันให้ผู้หญิงไทยหลายคนเลือกแต่งงานกับชาวตะวันตก ด้วยความหวังที่ว่าผู้ชายต่างชาติจะเป็นหลักประกันความมั่นคงให้กับตัวเธอเองและครอบครัวได้

ในส่วนของความเชื่อในพุทธศาสนากับบทบาทความเป็นหญิงนั้น การบวชลูกชายที่ผูกโยงกับคติเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดานั้น เป็นการสร้างผลบุญอันยิ่งใหญ่ให้แก่บิดามารดา ซึ่งจะส่งผลให้บุตรขึ้นสวรรค์เมื่อเสียชีวิตไปแล้ว และสอดคล้องกับความเชื่อเรื่องบุญ-กรรมของชาตินี้และชาติหน้าของคนไทยอีกด้วย ดังนั้น โอกาสที่ผู้ชายได้บวชเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบิดามารดาที่นั้นสะท้อนให้เห็นถึงพุทธศาสนานิกายเถรวาทที่ได้กำหนดให้ผู้ชายมีฐานะทางสังคมสูงกว่าผู้หญิงนั่นเอง (ปรานี วงษ์เทศ, 2522, หน้า 283) นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยหลายเล่มที่ได้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพุทธศาสนาและความเป็นหญิงของสังคมไทย ยกตัวอย่างเช่น งานของชิน ทิสา (Thisa, 1980) ศึกษาเกี่ยวกับการขายบริการทางเพศของผู้หญิงไทย เรื่อง *Providence and Prostitution: Image and Reality for Women in Buddhist Thailand* ผลการศึกษาพบว่าสังคมไทยเป็นสังคมปิตาธิปไตยที่มีชายเป็นใหญ่ อีกทั้งยังมีพุทธศาสนาที่มีส่วนสร้างคุณค่าและเกียรติยศให้แก่ผู้ชาย โดยการอนุญาตให้เฉพาะผู้ชายที่สามารถบวชเป็นพระได้ ในขณะที่ผู้หญิงไม่สามารถบวชเป็นภิกษุณีได้ นอกจากนี้ ชิน ทิสายังให้มุมมองว่าอุดมการณ์ในพุทธศาสนาเป็นปัจจัยสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการกดขี่ผู้หญิงในสังคมไทยให้มีสถานภาพที่ไร้อิทธิพลและไร้เกียรติยศในสังคม เช่น การเป็นโสเภณี คนทรงเจ้า เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผลวิจัยที่สนับสนุนแนวคิดของชิน คืองานของอรพรรณ พุทธระกูล (Orapan Footrakoon, 1999) ที่ศึกษาเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิตของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวอเมริกันในยุคสงครามเวียดนาม เรื่อง *Lived Experiences of Thai War Brides in Mixed Thai-American Families in The United States*. ผลการวิจัยพบว่า จากการศึกษาปมหลังชีวิตของผู้หญิงเหล่านั้น พบว่าพุทธศาสนามีส่วนสำคัญที่ทำให้พ่อแม่ส่งเสริมและสนับสนุนลูกชายในครอบครัวให้ได้รับการศึกษาในระดับสูงและมีหน้าที่การงานที่มั่นคงตามลักษณะของสังคม “ชายเป็นใหญ่” ในทางตรงกันข้ามลูกสาวในครอบครัวไม่ได้รับโอกาสนั้น และทำให้กลายเป็นกลุ่มคนที่ด้อยโอกาสทั้งในด้านการศึกษา เศรษฐกิจและสังคม โดยที่ผู้หญิงที่เป็นกลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีอาชีพที่เป็นได้แค่กลุ่มผู้ใช้แรงงานและขายบริการ ดังนั้น การตัดสินใจแต่งงานและย้ายถิ่นไปอยู่กับทหารอเมริกันจึงเป็นทางเลือกที่พวกเขาคิดว่า “จะทำให้ชีวิตดีขึ้นกว่าเดิม”

ในส่วนของการประเมินความขัดแย้งระหว่างผู้หญิงไทยกับสามีชาวตะวันตกเกี่ยวกับการส่งเงินเลี้ยงดูครอบครัวของภรรยา นั้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของวิลาศ ดวงกำเนิด (2552) พบว่า สามีต่างชาติ ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการส่งเงินไปให้ครอบครัวที่ประเทศไทย ทำให้ภรรยาคนไทยรู้สึกกดดัน และต้องทำงานหนักประเภทงานรับจ้างหรืองานบริการในประเทศเยอรมนี โดยไม่ต้องรบกวนรายได้ของสามี นอกจากนี้งานวิจัยของพัทยา เรือนแก้ว (2552) ได้นำเสนอประเด็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับการส่งเงินกลับบ้านของผู้หญิงไทยในประเทศเยอรมนีในแง่มุมมองของผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม ระบุว่า ครอบครัวของผู้หญิงในประเทศไทยจะรอรับเงินที่ส่งมาจากเยอรมนีแต่เพียงอย่างเดียว โดยไม่พยายามชวนขวยหาเลี้ยงชีพด้วยตัวเอง อีกทั้งยังมีความจริงเกี่ยวกับผู้หญิงเหล่านั้น ทำให้คนไทยในประเทศไทยได้รับทราบเฉพาะ “ภาพมายา” ที่เป็นเรื่องราวของความสำเร็จและความรวยที่ได้มาหลังจากการย้ายถิ่นข้ามชาติและการแต่งงานกับชาวต่างชาติ ยิ่งไปกว่านั้น ยังเป็นการสร้างแรงจูงใจและดึงดูดใจให้ผู้หญิงไทยคนอื่น ๆ ต้องการย้ายถิ่นและแต่งงานกับคนต่างชาติในประเทศนั้น ๆ อีกด้วย

นอกจากจากนี้ ภรรยาฝรั่งเศสส่วนใหญ่ในงานวิจัยนี้ได้สะท้อนมุมมอง “ความต้องการที่ไม่สิ้นสุดจากครอบครัว” ของพวกเธอไว้ว่า “เป็นหน้าที่ที่ต้องดูแลพ่อแม่ ทำไปแล้วเราก็จะเจริญรุ่งเรือง” จะเห็นได้ว่า กลุ่มผู้หญิงที่มีระดับการศึกษา หน้าที่การงานหรือฐานะทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน ทุกคนล้วนมีความเชื่อที่เหมือนกันเกี่ยวกับความกตัญญูต่องานที่ตอบแทน ซึ่งวิธีการที่จะแสดงความกตัญญูของผู้หญิงนั้นเน้นการส่งเงินกลับไปให้พ่อแม่เป็นสำคัญและจะเป็นแบบนี้ตลอดไปชั่วชีวิต

2.3 ผู้ชายไทยขอ “เกาเขินฝรั่ง” ด้วย

ในสังคมไทยมี “เรื่องเล่า” ที่หลากหลายเกี่ยวกับผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ และยังมีสามีคนไทยในเวลาเดียวกันอีกด้วย จากการสัมภาษณ์ภรรยาฝรั่งเศสในงานวิจัยนี้ ได้รับการยืนยันว่าเรื่องเล่าดังกล่าวเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นจริง และกลายเป็นปรากฏการณ์ “ปกติ” สำหรับภรรยาฝรั่งเศสบางกลุ่มที่ทำธุรกิจส่วนตัว ดังคำบอกเล่าของสร้อยฟ้า ดังนี้

“พวกผู้ชายนี่แหละตัวดี ชอบมายุ่งกับเรา คิดว่าจะเกาะเราเพราะเรามีฝรั่งสวย หนูไม่กลัวคนนะ หนูดำ หนูบอกว่า ถ้าฉันจะเอานะ คนไทยฉันเอาไปนานแล้ว ฉันไม่ชอบคนไทย ฉันชอบของฝรั่ง อันใหญ่ ๆ โน่น มันดี แล้วมันนะไม่กล้ามาถามอีกเลย หนูว่า ผู้ชายไทยนะคิดว่าเมียฝรั่งนะคงมีผัวคนไทยคอยเกาะกินเงินอีกคน เห็นได้เยอะมากคือผู้หญิงที่พยายามจะมีผู้ชายไทยแล้วก็มีฝรั่ง เพื่อนหนูนะ ใช้น้อยนะมันได้ผัวรวยจะตาย มันหลอกผัวอังกฤษของมันได้ ผัวมันทำงานที่มาเลเซียรับเหมาทำทางรถไฟนะ รวยมาก ส่งเงินมาอาทิตย์ละ 3-4 หมื่นนะ มันเอาเงินไปเลี้ยงผู้ชายไทยหมดขนาดน้องหนูนะ หน้าตาดีมาก ใช้น้อยยังเอาเงินมาเลี้ยงน้องหนูได้นะ น้องหนูก็เอาสิ ใครบ้างไม่เอาเงินนะ ซ้อรถให้ด้วย แต่ให้ผู้ชายเอาจริง ๆ จัง ๆ นะมันไม่เอาหรอก พอมันเบื่อเนะมันก็หนี กลับบ้านไป เรื่องนี้มันมีจริง ๆ นะ” (สร้อยฟ้า, สัมภาษณ์, 10 ตุลาคม 2558)

ประเด็นของภรรยาฝรั่งที่มีสามีสองคน สองเชื้อชาติในเวลาเดียวกันตามคำบอกเล่าของ สร้อยฟ้าในงานวิจัยนี้ พบว่า สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ประภัศร สุขสวัสดิ์ (2550) ที่พบว่า คนในชุมชนไม่พอใจกับพฤติกรรมของภรรยาฝรั่งในเรื่องการหลอกหลวงสามีชาวต่างชาติ เนื่องจากผู้หญิงบางรายมีทั้งสามีคนไทยและต่างชาติในเวลาเดียวกัน ทำให้ความเป็นหญิงไทยของเมียฝรั่งด้อยค่าลง และถูกสังคมพิพากษาให้อยู่ในกลุ่ม “ผู้หญิงไม่ดี”

3. ต่อสู้กับความแตกต่างทางวัฒนธรรม

ความแตกต่างทางวัฒนธรรม เป็นความแตกต่างในวิถีชีวิตของกลุ่มคนที่มาจากวัฒนธรรมที่ไม่เหมือนกัน ทำให้กลุ่มคนเหล่านั้นมีลักษณะเฉพาะตามวัฒนธรรมของตน ความแตกต่างดังกล่าว ทั้งในเรื่อง ภาษา อุปนิสัย วิถีคิด และขนบธรรมเนียมจะเป็นตัวกำหนดตัวตนของบุคคลนั้น ๆ นอกจากนี้แล้ว ความแตกต่างทางวัฒนธรรมยังส่งผลต่อการมองโลกและการตีความสถานการณ์ต่าง ๆ ของพวกเขาด้วย ในกรณีของคู่สมรสต่างวัฒนธรรม ความแตกต่างของระบบคิดในบางประเด็น อาจนำไปสู่อุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของพวกเขา และทำให้เกิดการปรับตัวและปรับทัศนคติกันทั้งสองฝ่าย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1 การเลี้ยงลูกแบบไทยกับตะวันตก การเป็นพ่อแม่ในครอบครัวต่างวัฒนธรรมนั้น คนทั้งคู่ต้องพูดคุยกันอย่างเปิดเผยและร่วมกันหาข้อตกลงในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับการเลี้ยงลูก นอกจากนี้แล้ว ผู้เป็นพ่อแม่ยังต้องพยายามหาทางออกใหม่ ๆ เมื่อประสบกับปัญหา และต้องประนีประนอมกันให้ได้ ดังกรณีตัวอย่างของพวงชมพู ที่สามีชาวฝรั่งเศสได้กล่าวตักเตือนคนไทยว่า “เลี้ยงลูกไม่เป็น” เพราะไม่ยอมให้ลูกช่วยเหลือตัวเอง ทำให้พวงชมพูต้องปรับวิธีการเลี้ยงลูกให้ตรงกับความต้องการของสามี

ส่วนกรณีของจามจุรี เกิดความขัดแย้งทางความคิดกับสามีชาวอังกฤษเกี่ยวกับการศึกษาของลูก เนื่องจากเขาไม่เชื่อมั่นในระบบการเรียนการสอนของโรงเรียนไทย เขาให้ลูกหยุดเรียน แล้วสอนเองด้วยระบบการจัดการศึกษาด้วยตนเองที่บ้าน (Home School) นอกจากนี้แล้ว สามียังไม่ยอมให้ลูกได้เรียนภาษาไทย เพราะคิดว่าไม่จำเป็นสำหรับชีวิตของลูก ในขณะที่จามจุรีอยากให้ลูกมีทักษะทางภาษาไทย เพราะเธอคิดว่าเป็นสิ่งที่สำคัญมากหากลูกยังคงอาศัยอยู่ในประเทศไทย การหาทางออกของจามจุรี คือ เธอเลือกใช้วิธีการพูดคุยแบบประนีประนอมด้วยเหตุและผล โดยอธิบายถึงข้อดีและข้อเสียในประเด็นการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารของลูก จนทำให้สามียอมรับการสร้างทักษะด้านภาษาไทยของลูกในที่สุด

3.2 การวางแผน ชาวตะวันตกมักวางแผนล่วงหน้าให้กับชีวิตในทุกเรื่อง ตั้งแต่เรื่องชีวิตประจำวันไปถึงแผนชีวิตในอนาคต โดยเฉพาะเรื่องการวางแผนทางการเงิน การออมเงิน และการทำประกันชีวิต นอกจากนี้แล้วภรรยายังขาดข้อมูลสำคัญสำหรับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ อีกด้วย จากงานวิจัยนี้ พบว่า ประเด็นเรื่องการวางแผนเป็นปัญหามากที่สุด ภรรยาฝรั่งเศสส่วนใหญ่ในงานวิจัยนี้ ไม่เคยมีการวางแผนชีวิตตลอดเวลาที่ผ่านมา แต่อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงส่วนใหญ่ได้เรียนรู้และปรับตัวในเรื่องดังกล่าวมากขึ้น

3.3 การตรงต่อเวลา ในวัฒนธรรมตะวันตกนั้น มีแนวคิดเกี่ยวกับเวลาว่า “การตรงต่อเวลาเป็นการทำให้สิ่งที่จะทำดำเนินไปอย่างเป็นระบบระเบียบ คนที่รักษาระเบียบตรงต่อเวลาเท่านั้นที่จะได้รับความเชื่อถือไว้วางใจ” ดังนั้น ชาวตะวันตกมักตรงต่อเวลา และไปถึงก่อนเวลาเสมอหากมีการนัดหมายกัน แต่แตกต่างจาก

วัฒนธรรมไทย ที่คนไทยไม่รักษาเวลา มักมาสาย หรือ “ตามเวลา” เสมอ ดังนั้นภรรยาฝรั่ง ส่วนใหญ่มักมีปัญหาเกี่ยวกับเวลาของสามี โดยเฉพาะเรื่องการมาสาย และการไม่จดจำ เวลานั้นดหมาย

3.4 การคุยกันด้วยเหตุผลเมื่อมีข้อขัดแย้งกัน และการแสดงออกอย่าง ตรงไปตรงมาของชาวตะวันตก เช่น การโกรธ มักแสดงออกทางสีหน้า ท่าทาง และ คำพูด ดังนั้น ภาพลักษณ์ของสามีชาวตะวันตกในมุมมองของภรรยาคนไทย คือ ความไม่สุภาพและความไม่อดทนอดกลั้น ในขณะที่ภรรยาไทยใช้วิธี “ไม่พอใจ แต่ไม่พูด” โดยไม่ใช้การเย็บ และนั่งเฉยเพื่อหลีกเลี่ยงการพูดคุย หรือปรับความเข้าใจกัน ทำให้คู่แต่งงานไม่สามารถสื่อสารหรือทำความเข้าใจระหว่างกันได้ กรณีตัวอย่างที่เห็น ได้ชัดเจนคือ จามจุรี ผู้หญิงที่ขาดความมั่นใจในตัวเอง โดยคิดว่าตนเองเป็นคนโง่ การศึกษาน้อย และไม่มีความรู้ความสามารถทางภาษาอังกฤษ เธอมักพูดซ้ำ ๆ กับ ผู้วิจัยว่า “เราไม่เคยเปิดใจกัน หนูมีความรู้สึกว่าหนูกับสามียังห่างไกลออกจากกันมากขึ้นทุกที หนูไม่เคยเข้าถึงความคิดของเขา เพราะเราไม่เคยคุยกันอย่างมีเหตุผลสักที เพราะหนูฟังและพูดภาษาของเขาได้ไม่ดีพอ” รวมทั้งกรณีของลำดวน เธอเลือกใช้วิธี “เย็บ” และ “นั่ง” หากเกิดประเด็นที่ต้องปรับความเข้าใจกัน โดยที่ลำดวนให้เหตุผลว่า เธอพูดทั้งภาษาอังกฤษและเยอรมันไม่ได้ ดังนั้น การนั่งของเธอเวลามีปากเสียงกับสามี ทำให้สามีลดความวุ่นวายลง แล้วทุกอย่างก็จะดำเนินไปด้วยดี การพูดคุยกับสามีไม่ได้ ช่วยให้ทุกอย่างดีขึ้นเพราะสามีเธอมีความเชื่อมั่นในตนเองสูงมาก

3.5 ความเป็นส่วนตัว (Privacy) ชาวตะวันตกชอบชีวิตอิสระ มีความส่วนตัว ในบางเรื่อง และไม่ก้าวล่วงเรื่องส่วนตัวกัน ต่างกับคนไทยที่ไม่ค่อยสร้างกฎเกณฑ์ ความส่วนตัวกัน ระหว่างสมาชิกในครอบครัว ชอบพบปะสังสรรค์กันและช่วยเหลือ เกื้อกูลกันระหว่างเครือญาติและอยาการู้เรื่องส่วนตัวกัน ทำให้สามีชาวตะวันตก ไม่พึงพอใจในประเด็นดังกล่าว ทำให้เกิดการขัดแย้งกับภรรยาคนไทย

ในกรณีของมะลิลา ผู้ที่เติบโตมาจากครอบครัวใหญ่ในแถบชนบท สามีชาวอเมริกันรู้สึกไม่สบายใจเกี่ยวกับการมาเยี่ยมพวกเขาที่บ้านบ่อยครั้ง และรู้สึก ไม่เป็นส่วนตัวที่ต้องใช้พื้นที่ส่วนตัวในบ้านร่วมกับเครือญาติของภรรยา ประเด็นดังกล่าว ทำให้มะลิลาารู้สึกอึดอัดใจเป็นอย่างมาก แต่เธอแก้ปัญหาด้วยการอธิบายให้เครือญาติ

เข้าใจถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชาวอเมริกัน ส่วนกรณีของพวงชมพูที่มีภูมิหลังครอบครัวคล้ายคลึงกับมะลิลา นั่นคือญาติมุ่งเข้าหาครอบครัวของเธอเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นสำคัญ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขอยืมเงิน หรือหยิบยืมข้าวของเครื่องใช้โดยไม่ได้รับอนุญาตเป็นต้น ทำให้พวงชมพูกับสามีต้องย้ายถิ่นข้ามจังหวัดเพื่อหลีกเลี่ยงหนี้เครือญาติที่พวงชมพูเรียกว่า “พวกกระสือ”

จะเห็นได้ว่าการใช้ชีวิตคู่ร่วมกันระหว่างผู้หญิงไทยกับชาวตะวันตกนั้น ความแตกต่างทางเชื้อชาติ วัฒนธรรม และภาษาย่อมส่งผลต่อชีวิตสมรส ดังนั้น การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรมที่แตกต่าง รวมทั้งการปรับตัวทัศนคติ การเรียนรู้ และการเปิดใจยอมรับซึ่งกันและกันเป็นเรื่องสำคัญ สิ่งเหล่านั้นจะเอื้อต่อการดำเนินชีวิตคู่ได้อย่างปกติสุขในวิถีครอบครัวต่างวัฒนธรรม งานวิจัยของรัตน บุญมัยยะ (2548) ได้สะท้อนภาพของภรรยาฝรั่งที่มีความพยายามจะที่จะเรียนรู้และปรับตัวเข้าหาวัฒนธรรมตะวันตก เพื่อสร้างชีวิตครอบครัวที่เป็นสุขของพวกเธอ คู่สมรสหลายคู่ที่ประสบความสำเร็จ โดยที่คนเหล่านั้นต้องใช้ความอดทน และความเข้าใจกัน เพื่อสร้างจุดที่คนทั้งสองวัฒนธรรมสามารถยอมรับได้และสามารถใช้เป็นปรัชญาในการดำเนินชีวิตร่วมกัน

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยของ เกษมสันต์ อังกฤษ (2550) ที่มีผลวิจัยแตกต่างกับงานวิจัยข้างต้น ที่พบว่า ภรรยาฝรั่งไม่ประสบกับปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมกับสามีชาวต่างชาติแต่อย่างใด กรณีที่เกิดปัญหาขัดแย้งกันในครอบครัว ผู้หญิงไทยจะแก้ปัญหาด้วยการพูดคุยแบบมีเหตุมีผล และผู้หญิงเหล่านั้นมีความได้เปรียบเรื่องของภาษา และการเรียนรู้วัฒนธรรมของสามีมากขึ้น

สรุป

แนวคิดของปรากฏการณ์วิทยาแบบแบบเฮร์เมเนิวติกส์หรือการตีความของ มาร์ติน ไฮเดกเกอร์ เชื่อว่า มนุษย์เป็นผู้ให้ความหมายต่อความคิด ความรู้สึกของตน ตามประสบการณ์และความจริงที่บุคคลนั้นได้เคยประสบมา นอกจากนี้มนุษย์ยังให้ความหมายของการปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในโลกของตนเองได้ โดยผ่านการตีความของแต่ละคน ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับแนวคิด

ดังกล่าวของไฮเดกเกอร์โดยพบว่า กระบวนการสร้างตัวตนของภรรยาฝรั่งนั้นมีลักษณะเป็นพลวัต (Dynamic) ที่มีการปรับเปลี่ยนที่ไม่หยุดนิ่งและไม่มีรูปแบบตายตัว ประเด็นสำคัญ คือ ตัวตนดังกล่าวได้ช่วยให้เราเห็นถึงความซับซ้อนของตัวตนที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับบริบทของครอบครัว สังคม และวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อภรรยาฝรั่งต้องเข้าไปอยู่ในวัฒนธรรมตะวันตกที่แตกต่างจากวัฒนธรรมไทยโดยสิ้นเชิงด้วยแล้ว ยิ่งทำให้เห็นได้ว่ากระบวนการสร้างตัวตนนั้นมีลักษณะที่ต้องปรับเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา นอกจากนี้ตัวตนเหล่านั้นยังสามารถใช้เป็นเงื่อนไขหรืออำนาจการต่อรองทั้งในวิถีการดำเนินชีวิตในครอบครัวต่างวัฒนธรรมร่วมกับสามีและลูก และการอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมอีกด้วย

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. ปรีดี พิศุมิวิธิ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. จินห์จุฑา ชัยเสนา ดาลลาส อาจารย์ที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำ ให้กำลังใจ และเป็นแรงผลักดันสำหรับแก้ไขปัญหาดังกล่าว ๆ อีกทั้งยังช่วยแบ่งเบาความทุกข์ใจของผู้วิจัย และยังช่วยปรับปรุง แก้ไขข้อบกพร่องที่ทำให้งานเป็นวิชาการและมีความน่าเชื่อถือขอขอบพระคุณ ดร. พัทธินันท์ ลาภานันท์ สาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ที่กรุณาเป็นประธานสอบปากเปล่า และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเนตร สุวรรณละออ กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิจากภาควิชาสังคมวิทยา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ตลอดจนการแก้ไขข้อบกพร่องให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

รายละเอียดเกี่ยวกับผู้เขียน

¹นางศรีหทัย เวลล์ส

นิสิตบัณฑิตศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาไทยศึกษา
คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

²รองศาสตราจารย์ ดร.ปรีดี พิศุมมิวิถิ

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

³ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จินห์จุฑา ชัยเสนา ดาลลาส

สาขาวิชาการพยาบาลสุขภาพจิตและจิตเวช คณะพยาบาลศาสตร์
มหาวิทยาลัยบูรพา

เอกสารอ้างอิง

- แก้วตา จันทวานุสรณ์. (2553). การเปลี่ยนแปลงระบบคุณค่าทางสังคมจากการ
แต่งงานข้ามวัฒนธรรมในรวมเรื่องสั้นชุด “สาวอีสาน”. กรุงเทพฯ: มูลนิธิ
โดยด้าประเทศไทย และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
เกษมสันต์ อังกระโทก. (2550). วิถีชีวิตของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ.
วิทยานิพนธ์ศึกษา ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย,
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- นวลमुखี สุทธิภาศิลป์. (2528). การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง
และต่อผู้อื่นของเด็กลูกครึ่งผิวดำและเด็กลูกครึ่งผิวขาว ที่ศึกษาอยู่ใน
ชั้นมัธยมตอนต้นในเขตกรุงเทพมหานคร: ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กใน
ความอุปการะขององค์การการกุศลเฟิร์ล เอส บัค. วิทยานิพนธ์ หลักสูตร
สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์, คณะสังคมสงเคราะห์-
ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ประภัสสร สุขสวัสดิ์. (2550). ตัวตนของเมียฝรั่งในสังคมกึ่งเมืองที่ชนบทอีสาน :
กรณีศึกษา เมียฝรั่งในชุมชนเทศบาลหนองหาน จังหวัดอุดรธานี: การ
ศึกษาอิสระศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม คณะศิลปศาสตร์,
มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- ปราณี วงศ์เทศ. (2522). หุ่นเขาและหุ่นราบ. กรุงเทพฯ: เจ้าพระยา.
- ปริดี พิศภูมิวิถี. (2553). กระดานทองสองแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พัชรินทร์ ลาภานันท์, ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์ และเยาวลักษณ์ อภิชาติวิมลภ. (2549).
การแต่งงาน ข้ามวัฒนธรรม: การศึกษาสถานภาพองค์ความรู้. ขอนแก่น:
ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พัทยา เรือนแก้ว. (2552). สิทธิหญิงไทยกรณีเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามชาติ.
กรุงเทพฯ: คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.

- รัตนา บุญมัธยะ. (2548). ภรรยาฝรั่ง : ผู้หญิงอีสานกับการแต่งงานข้ามวัฒนธรรม. **วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง**, 1(2), หน้า 1-15.
- รุ่งทิพย์ ดารายนตร์. (2551). **ประสบการณ์ของผู้ป่วยที่มีความยากลำบากในการหย่าเครื่องช่วยหายใจ**. วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาการพยาบาลผู้ใหญ่, คณะพยาบาลศาสตร์, มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- วิลาศ ดวงกำเนิด. (2552). **การสมรสกับคนต่างชาติของสตรีไทยในประเทศเยอรมนี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาประชากรและการพัฒนา, สาขาวิชาประชากรและการพัฒนา, คณะสถิติประยุกต์, สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สุภาภรณ์ งามวัน. (2548). **พลวัตภาพเหมารวมของผู้หญิงไทยที่แต่งงานกับชาวต่างชาติ**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสตรีศึกษา, สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อรพรรณ จันทรวงศ์ไพศาล. (2554, 13 เมษายน). พลิกตำราสอนฝรั่ง เขยนอก-เมียฝรั่ง รู้ทันรักต่างแดน. **มติชน**, หน้า 21.
- Cohen, E. (2003). Transnational Marriage in Thailand : The Dynamics of Extreme Heterogamy. In **Sex and Tourism Journey of Romance, Love, and Lust** (pp. 57-84). New York: The Haworth Hospitality.
- Goffman, E. (1963). **Stigma: Notes on the Management of Spoiled Identities**. New Jersey: Prentice Hall.
- Heidegger, M. (1962). **Being and Time**. New Haven, CT: Yale University Press.
- Orapan Footrakoon. (1999). **Lived Experiences of Thai War Brides in Mixed Thai-American Families in The United States**. A Doctoral Thesis. University of Minnesota.
- Orathai Piayura. (2012). Thai Women, Cross-Cultural Marriage and Sexuality. **International Journal of Social and Humanity**, 2(2), pp. 156-158.
- Pasuk Phongpaichit. (1982). **From Peasant Girls to Bangkok Masseuses**. Geneva: International Labour Office.

Thisa, K. (1980). *Providence and Prostitution: Image and Reality for Women in Buddhist Thailand*. London: Change International Reports.

การสัมภาษณ์

- กรณีการ. (2558, 21 เมษายน). สัมภาษณ์.
- จามจุรี. (2558, 15 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- ชบา. (2559, 27 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- ห้องนาง (2559, 3 เมษายน). สัมภาษณ์.
- ทองกวาว (2559, 16 กุมภาพันธ์). สัมภาษณ์.
- บัวสวรรค์. (2557, 30 พฤษภาคม). สัมภาษณ์.
- บุหงา. (2558, 9 กันยายน). สัมภาษณ์.
- ผกากรอง. (2558, 20 เมษายน). สัมภาษณ์.
- พวงชมพู. (2558, 3 ตุลาคม). สัมภาษณ์.
- พุดซ้อน. (2557, 10 ธันวาคม). สัมภาษณ์.
- มะลิลา. (2557, 16 สิงหาคม). สัมภาษณ์.
- ลำดวน. (2557, 9 มิถุนายน, 30 กันยายน 2559). สัมภาษณ์.
- สร้อยฟ้า. (2558, 10 ตุลาคม, 26 กันยายน 2559). สัมภาษณ์